

**College van Burgemeester en Schepenen
SW/BDR/VLA
Grote Markt 1
2000 Antwerpen**

29 juni 2010

Betreft: Bezwaar BBL, Natuurpunt, WWF en Greenpeace tegen de milieuvergunningsaanvraag voor een nieuwe elektriciteitscentrale van E.ON Kraftwerke GmbH te Antwerpen

Onze ref.: BEL/SVD/100629

Geachte,

E.ON Power Plants Belgium BVBA plant op de site van BAYER Antwerpen een poederkoolgestookte elektriciteitscentrale met een bruto elektrisch vermogen van 1.100 MWe, die zal voorzien in basiselectriciteitsproductie. De publieke consultatie voor de milieuvergunningsaanvraag voor de nieuwe steenkoolcentrale van E.ON in Antwerpen loopt tot 03/07/2010. Langs deze weg wensen wij bezwaar in te dienen tegen een milieuvergunning voor het door E.ON voorgestelde project. De productie van energie op basis van steenkool is onmogelijk in overeenstemming te brengen met duurzame ontwikkeling.

1. Beter alternatieven niet weerhouden

Uit de analyse in het MER blijkt duidelijk dat de alternatieven STEG op aardgas, en 100% hernieuwbare energie een veel betere milieuscore kunnen voorleggen (hoofdstuk 2.2.5.3). Deze alternatieven worden echter weggeschreven, en door de initiatiefnemer niet weerhouden in het uiteindelijke projectvoorstel. E.ON stelt dat de nieuwe steenkoolcentrale zal bijdragen aan een verbeterde milieukwaliteit doordat deze centrale oude steenkoolcentrales zal vervangen.

Afgezien van het feit dat alternatieve productietechnologieën een veel betere milieuscore kunnen voorleggen dan een steenkoolcentrale, kan deze redenering door E.ON niet hard gemaakt worden. E.ON (hoorzitting van 22 juni) wil immers geen uitspraak doen over het al dan niet sluiten van haar centrale in Langerlo.

E.ON maakt bovendien aannames over de bevoorradingszekerheid en de noodzakelijke brandstofdiversificatie in de Vlaamse energiemix. E.ON stelt in haar bedrijfsinterne studie dat de keuze voor een steenkoolcentrale te verantwoorden is omdat er volgens het GEMIX rapport bij de sluiting van de oudste drie kerncentrales een productietekort dreigt en omdat de GEMIX- studie steenkool als optie naar voor schuift in de toekomstscenario's inzake energieproductie. Het gecontesteerde GEMIX-rapport, waar de onafhankelijke energieregulator CREG zich van distantieerde, vormt geen grond om de keuze voor een bepaalde vorm van energie-opwekking te verantwoorden. Het is niet aan een individuele projectontwikkelaar om in het kader van een vergunningsaanvraag hierover vooraf veronderstellingen te doen. Deze overwegingen zijn het voorwerp van beslissingen door de betrokken overheden. Uit gegevens van de CREG ([\(F\)090713-CREG-874](#) : *“Studie betreffende de behoefte aan aardgasvoorziening, bevoorradingszekerheid en infrastructuurontwikkeling 2009-2020”*) blijkt overigens dat er voldoende productiecapaciteit in de pijplijn zit om de geplande sluiting van de drie oudste kerncentrales op te vangen.

2. Poederkoolcentrale niet “capture ready” en nefast voor het klimaat

De bouw van nieuwe productiecapaciteit dient afgewogen te worden tegen de te behalen milieudoelstellingen. Belangrijk in dit kader zijn de Europese klimaatdoelstellingen, waarbij Europa zich geëngageerd heeft om haar CO₂ uitstoot tegen 2020 met 20% te doen dalen (en met 30% indien een internationaal akkoord bereikt wordt) en ook het energieverbruik met 20% te beperken. De aanvaardbaarheid van een steenkoolcentrale wordt bijgevolg in belangrijke mate bepaald door de mate waarin een oplossing kan worden geboden voor de uitstoot van CO₂. In haar regeerakkoord schreef de Vlaamse regering dat ze de uitstoot van broeikasgassen verder wil laten dalen (doorbraak 5). E.ON stelt dan wel (in het bijgevoegde interne bedrijfsrapport) dat er geen impact zal zijn op de Belgische doelstellingen aangezien het bedrijf emissierechten zal moeten aankopen op de Europese markt, maar een steenkoolcentrale die 6,3 miljoen ton CO₂ per jaar zou uitstoten, valt met zowel de Europese als Vlaamse beleidsdoelstellingen bijzonder moeilijk

te verzoenen. Bovendien worden momenteel in heel Europa meer dan 50 nieuwe steenkoolcentrales gepland. Deze plannen zijn onverzoenbaar met het Europees klimaatbeleid.

Volgens het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) moet, om een drastische klimaatverandering te vermijden, de wereldwijde broeikasgasuitstoot ruim voor 2020 pieken. Aangezien de beloofde techniek om koolstof af te vangen en op te slaan volgens de meest optimistische schattingen pas in 2020 op commerciële schaal beschikbaar zal zijn, is het dan ook niet verantwoord om nu zonder garantie van opslag van CO₂ een bijkomende steenkoolcentrale te bouwen.

E.ON presenteert de centrale als “capture ready”. Dit komt neer op het vrijhouden van voldoende oppervlakte, en de belofte dat in een later stadium de CO₂ afgevangen en opgeslagen zal worden door er de afvangtechnologie aan te koppelen. De centrale is echter een poederkoolcentrale. Het MIT beschouwt in haar analyse¹ over retrofitting van bestaande steenkoolcentrales, enkel superkritische vergassingscentrales als geschikt voor het achteraf toepassen van CCS. De kostprijs van het toepassen van CCS op subkritische poederkoolcentrales is te groot, onder andere door het grotere efficiëntieverlies. Dat bij poederkoolcentrales het efficiëntieverlies groter is, wordt overigens ook in het MER (p. 302) erkend (momenteel nog meer dan 10%, wat het rendement zou terugbrengen tot het rendement van een oude steenkoolcentrale).

Bijgevolg is het een zeer betwistbare stelling deze centrale als “capture ready” te beschouwen. In de eerste plaats omdat er geen algemeen aanvaarde definitie is van het concept “capture readiness”. Een vorig jaar verschenen rapport² van de universiteit van Edinburgh, in opdracht van WWF maakte dit nog duidelijk. Ten tweede heeft de TUV-Nord certificatie waarmee E.ON schermt nagenoeg geen erkenning bij overheden en regulerende instanties in Europa en werden op de geplande centrale in Antwerpen na slechts enkele centrales hiermee gecertificeerd. Daarnaast heeft E.ON een intentieverklaring neergelegd bij de Federale overheidsdienst Energie. Dergelijke intentieverklaring heeft geen juridische waarde en maakt de toepassing van CCS niet afdwingbaar.

¹ MIT, Retrofitting of Coal-Fired Power Plants for CO₂ Emissions Reductions, maart 2009

² http://assets.panda.org/downloads/evading_capture.pdf

Daarnaast negeert E.ON de mogelijke negatieve gezondheidsimpact van ammoniak dat nodig is voor de nageschakelde capture-technologie. Ze negeert bovendien de extra nood aan koelwater bij toepassing van capture technologie. Die bedraagt volgens een rapport³ van het Energiedepartement van de federale administratie in de Verenigde Staten, nochtans 90%, en zal bijgevolg de dimensionering van de koelinstallatie beïnvloeden, en mogelijk een impact hebben op de temperatuur van het Scheldewater. De eerder geciteerde analyse van het MIT citeert de beschikbaarheid van koelwater dan ook als een van de belangrijke randvoorwaarden voor de evaluatie van de mogelijkheden om een centrale te retrofitten met CCS. Bovendien toont recent onderzoek (Koornneef, 2010)⁴ aan dat de verzurende uitstoot over de gehele keten zal stijgen bij de toepassing van CCS, ook dit aspect wordt door E.ON genegeerd.

3. Onduidelijkheid over opslag

De centrale mag dan wel omschreven worden als “capture ready” – wat wil zeggen dat de ruimte wordt voorzien voor een installatie voor CO₂ afscheiding – in de directe omgeving van de centrale is nergens een mogelijkheid tot CO₂ opslag. Een mogelijke toepassing van de CCS techniek is dan ook sterk afhankelijk van de mogelijkheden van CO₂ transport naar Rotterdam of een pijpleiding naar Zeebrugge om CO₂ van daaruit verder te transporteren per pijpleiding of schip of naar een – nog onzekere - opslaglocatie in de Bundesstein formatie in de Kempen. E.ON misleidt de vergunningverlener door te doen alsof er een groot opslagpotentieel is in de Bundsandstein formatie. Nochtans blijkt uit de tekst van het VITO zelf – niet de conclusie die E.ON er uit trekt – op pagina 304 van het MER duidelijk hoeveel onzekerheden, bijvoorbeeld in verband met de afdichting van die laag, er nog zijn. In het bij de milieuvergunningaanvraag toegevoegde duurzaamheidseffectenrapport wordt wel erkend dat de mogelijkheden voor opslag in België beperkt zijn, en dat de kans reëel is dat de CO₂ vanuit België voor opslag zal moeten getransporteerd worden naar naburige landen. Duidelijk is dat de mogelijkheden voor het CO₂ transport en de opslag nog hoogst onzeker zijn. Het CCS concept dat E.ON naar voor

³ Carbon Dioxide Capture from Existing Coal-Fired Power Plants, DOE/NETL-401/110907, November 2007

⁴ 'Shifting Streams - On the health, safety and environmental impacts of carbon dioxide capture, transport and storage', Koornneef, J. 2010.

schuift is dus onvolledig en onbewezen, wat een vergunning voor deze centrale onverantwoord maakt.

E.ON negeert bovendien de noodzakelijke monitoring van de opslag, terwijl deze juist centraal moet staan in de bespreking van deze technologie. Het is immers de bedoeling om de CO₂ onder de grond te houden, en dat moet kunnen worden gecontroleerd. Vandaag ontbreekt de monitoringtechnologie om na te gaan of de lekken onder het aanvaardbare blijft. Om de impact op het klimaat onder het aanvaardbare te houden, is een lekpercentage van maximum 0,001%/jaar toelaatbaar. De technologie om dit te meten, ontbreekt vandaag.

Tenslotte negeert E.ON de problemen bij het transport van CO₂, zoals bijvoorbeeld de grensoverschrijdende pijpleidingen die in het recente verleden al problematisch bleken in de haven van Antwerpen.

4. Steenkool niet duurzaam

De impact van steenkool in de landen van oorsprong (ontginning) is niet te verzoenen met de eis van duurzaamheid, zoals ingeschreven in de Belgische grondwet. Artikel 7bis stelt dat "Bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden streven de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties.'. Daarnaast wordt in het Decreet Algemeen Milieubeleid de duurzame aanwending van grondstoffen en de natuur als basisdoelstelling vooropgesteld, hierbij wordt bovendien expliciet melding gemaakt van de internationale dimensie:

"Art. 1.2.1., § 1. Ten behoeve van de huidige en toekomstige generaties heeft het milieubeleid tot doel:

1° het beheer van het milieu door de duurzame aanwending van de grondstoffen en de natuur;

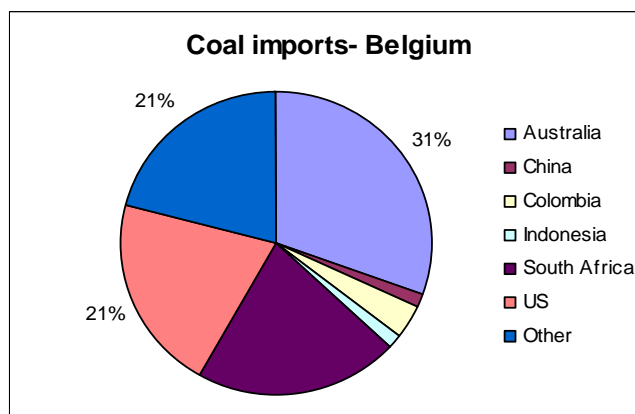
2° de bescherming, tegen verontreiniging en onttrekking, van mens en milieu, en in het bijzonder van de ecosystemen die van belang zijn voor de werking van de biosfeer en die betrekking hebben op de voedselvoorziening, de gezondheid en de andere aspecten van het menselijk leven;

3° het natuurbehoud en de bevordering van de biologische en landschappelijke diversiteit, met name door de instandhouding, het herstel en de ontwikkeling van de natuurlijke habitats, ecosystemen en landschappen met ecologische waarde en het behoud van de wilde soorten, in het bijzonder van die welke bedreigd, kwetsbaar, zeldzaam of endemisch zijn.

(...)

§ 3. De in § 1 en § 2 bepaalde doelstellingen en beginselen moeten in het bepalen en uitvoeren van het beleid van het Vlaamse Gewest op andere gebieden worden geïntegreerd. Bij de uitvoering van het beleid wordt rekening gehouden met de sociaal-economische aspecten, de internationale dimensie en de beschikbare wetenschappelijke en technische gegevens.”

België importeert hoofdzakelijk steenkool uit Zuid-Afrika, Australië, de Verenigde Staten, Colombië en China. In elk van die landen veroorzaakt de ontginning van steenkool onaanvaardbare aanslagen op het landschap, de biodiversiteit, rechten van de bevolking, luchtkwaliteit.

(IEA, 2009)

De impact van steenkoolontginning wordt bijna volledig buiten beschouwing gelaten in het door E.ON bijgevoegde duurzaamheidsverslag. Dit verslag beperkt zicht voornamelijk tot de regio Antwerpen en gaat niet ruimer dan de nationale en Europese context. De leidraad voor de Duurzame Ontwikkelingseffectbeoordeling of DOEB (Programmatorische federale overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling, POD DO, 2007) stelt nochtans dat een DOEB er op gericht is om de impact van een voorgenomen beleidsmaatregel te bekijken (1) voor de huidige en toekomstige generaties, (2) **hier en elders in de wereld**, (3) op sociaal,

economisch en milieuvlak. Het duurzaamheidsverslag van E.ON erkent dan wel dat steenkoolwinning een grote impact heeft op het (lokale)leefmilieu en geassocieerd is met zware ongevallen en gezondheidsproblemen, in antwoord op deze problematiek komt E.ON echter niet verder dan te stellen dat het ‘maatschappelijk verantwoord aankoopbeleid’ van E.ON zal worden toegepast. Wat dit verantwoord aankoopbeleid juist inhoudt en hoe men hiermee denkt te remediëren aan de enorme problemen gelieerd aan steenkoolwinning is niet duidelijk. Recent werd overigens aan het licht gebracht dat E.ON Nederland steenkool aankoopt van bedrijven (Drummond en Cerrejon) die Colombiaanse paramilitaire organisaties financieren die tientallen moorden op hun geweten hebben⁵. Dit doet grote twijfels rijzen over de geloofwaardigheid van het door E.ON gevoerde duurzaam aankoopbeleid.

5. Te grote impact op de luchtkwaliteit in de haven

Antwerpen is momenteel al een knelpuntregio op het vlak van luchtverontreiniging en fijn stof. Zo werd ons land door Europa nog op het matje geroepen omdat we niet voldoen aan de normen voor fijn stof. Elke bijkomende emissie is dan ook te veel, zodat iedere bijkomende emissie zo laag mogelijk moet zijn. De impact van de nieuwe steenkoolcentrale wordt in de vergunningsaanvraag dan wel als verwaarloosbaar beschreven, de uitstoot van betere uitvoeringsalternatieven zoals een gasgestookte centrale zou veel lager liggen. Deze vergelijking komt echter niet duidelijk aan bod in het MER.

Volgens het MER zal de steenkoolcentrale een totale jaarlijkse uitstoot van 175,5 ton fijn stof per jaar veroorzaken. Deze uitstoot zou, volgens de bijgevoegde bedrijfsinterne studie, teruggebracht kunnen worden naar 76,8 ton per jaar. Volgens de berekeningen in het kader van het “Actieplan fijn stof en NO₂ in de Antwerpse haven” (november 2008), bedraagt de totale uitstoot van bedrijven rond het kanaaldok B1, waar de kolenopslag en centrale van E.ON komt, 585 ton/jaar⁶. De bedrijven rond het kanaaldok B1 zijn hiermee verantwoordelijk voor bijna 20% van de fijn stof uitstoot in de hele haven. Met 175

⁵ Persson, M. 2010. Energiebedrijven kopen besmette steenkool. De Volkskrant, 28 juni 2010. http://www.volkskrant.nl/economie/article1394459.ece/Energiebedrijven_kopen_besmette_steenkool?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+economie+%28Volkskrant+Economie%29

⁶ Actieplan fijn stof en NO₂ in de Antwerpse haven, Tabel 11: emissies en bijdrage tot het jaargemiddelde (absoluut en procentueel) van de verschillende fijn stofbronnen in de omgeving het meetpunt op Boudewijnsluis.

ton/jaar komt er in één klap bijna één derde meer fijn stof bij rond dit havendok. Indien de strengere emissiegrenswaarden van de bedrijfsinterne studie worden gehanteerd, gaat het nog steeds om 13% van de totale fijn stof uitstoot in dit deel van de haven. Het gaat wel degelijk om een aanzienlijke extra bijdrage in de haven en niet om een 'verwaarloosbaar effect', zoals het MER suggereert.

Volgens het MER is het vooral de centrale stookketel van de steenkoolcentrale die hiervoor verantwoordelijk is, ondanks de toepassing van BBT-maatregelen. In de bedrijfsinterne studie worden nog een aantal bijkomende maatregelen gepland om de emissies te verlagen, oa. door het vermogen van de back-up boiler te verlagen. Hieraan valt moeilijk nog verder te remediëren. Ook bij op- en overslag van E.ON worden reeds alle mogelijke BBT-maatregelen toegepast (zoals overdekte opslag, sproeien, gesloten transportbanden, enz.).

Zoals het "Actieplan fijn stof voor de hotspot zone haven van Antwerpen" aangeeft, zullen bij alle bestaande havenactiviteiten reeds zeer ambitieuze reductiedoelstellingen nodig zijn om de normen te kunnen halen. Indien nu met een nieuwe steenkoolcentrale een aanzienlijke nieuwe bron van fijn stof wordt toegelaten, zullen andere bedrijven op termijn gedwongen worden om verdergaande reductiedoelstellingen te halen. Dan wordt de kans immers reëel dat het voor bestaande bedrijven zelfs mét toepassing van BBT, niet mogelijk zal zijn om de fijn stof norm in de haven te respecteren. Onder druk van Europa zullen zich dan verdergaande ingrepen opdringen.

De Europese Commissie gaf eind juni een laatste waarschuwing aan België wegens het overschrijden van de fijn-concentraties in de omgevingslucht. In 2009 werden op twintig meetplaatsen de normen overschreden. De haven van Antwerpen is als hotspot in deze statistieken prominent aanwezig. Het uitstel van de normen, zoals vorig jaar aangevraagd, werd afgewezen door de Europese Commissie, omdat niet aangetoond werd dat er voldoende maatregelen in de steigers staan om de overschrijdingen in de toekomst te beperken. Als de overheid hier niet snel en beter haar huiswerk overdoet, zal ons land doorverwezen worden naar het Europees Hof. Bij een veroordeling riskeert ons land zware boetes en dwangsommen per overschrijding, zoals nu het geval is met de gebrekkige waterzuivering in België. In het licht hiervan is het toestaan van een nieuwe

steenkoolcentrale dan ook onverantwoord. In plaats van een nieuwe bron van fijn stof toe te laten, moet integendeel werk gemaakt worden van een stevige sanering van de bestaande situatie.

Opmerkelijk is ook dat wordt gekozen voor een kleinere, gesloten opslagplaats voor steenkool op de E.ON site zelf, terwijl de aanvoer van de kolen via de SEA-INVEST kolenterminal aan kade 510 zal verlopen. De kolenaanvoer verschuift daarmee naar een locatie die zich dichterbij de woonkern van Berendrecht bevindt, waardoor de blootstellingsrisico's voor (fijn) stof daar toenemen. Aangezien de kolenaanvoer via de overslagterminal van SEA-INVEST zal verlopen, is er hier sprake van een milieutechnische eenheid. De emissies van de SEA-Invest terminal werden in voorliggende aanvraag dan ook onterecht niet in rekening gebracht, noch worden er garanties gegeven om de fijn stof emissies van de SEA-INVEST overslag te beperken.

Bovendien zou het de bedoeling zijn om het overslagbedrijf via een tunnel onder het kanaaldoek te verbinden met de transportsytemen op de BAYER-site. Het MER stelt: *“Het is dus noodzakelijk om hiervoor een tunnel onder het kanaaldok te graven (hiervoor is ook een stedenbouwkundige vergunning nodig)”* (MER p.259). Vermits er over de toekenning van de stedenbouwkundige vergunning nog geen uitspraak werd gedaan, kan de haalbaarheid van dit transportscenario niet bevestigd worden. Het is op dit moment dan ook onmogelijk om een realistische inschatting te maken van de effecten van (fijn) stof op de omgeving.

Het alternatief van een STEG-centrale op aardgas zal een veel beperktere impact hebben op de fijn stof uitstoot in de haven. Dit werd echter niet terdege onderzocht en gekwantificeerd in het MER. De impact inzake fijn stof van een STEG-centrale op aardgas komt niet aan bod in de afzonderlijke disciplines (lucht, mens en gezondheid,...) van het MER. Aangezien deze aanvraag geen keuze openlaat voor een milieuvriendelijker alternatief, kan deze milieuvergunningaanvraag vanuit milieuoogpunt enkel afgewezen worden.

Tenslotte geeft het MER aan dat de bijdrage van de steenkoolcentrale aan de NEC-emissies van zowel de elektriciteitssector in Vlaanderen (tabellen 5.17 en 5.18), als aan de totale uitstoot in de Antwerpse haven (tabel 5.19) zeer relevant is. De later toegevoegde

bedrijfsinterne studie doet daar geen afbreuk aan. Volgens het NEC-voortgangsrapport 2008 kan het te behalen Vlaamse NO_x plafond in Vlaanderen slechts nipt gehaald worden, mits aanvullende maatregelen. Een bijkomende uitstoot van bijna 1,5 kton zal het halen van het NEC plafond zeer negatief beïnvloeden.

Relevant in dit kader is ook dat de Nederlandse Raad van State in het beroep tegen de steenkoolcentrale van E.ON in Rotterdam een aantal prejudiciële vragen gesteld heeft aan het Europees Hof van Justitie. Hierin werd gevraagd of de NEC-richtlijn directe werking heeft en een rechtsgrond biedt om maatregelen die Europese verplichtingen in het gedrang brengen, rechtstreeks te doen schorsen. Het arrest stelt o.a.:

“Het Hof heeft geoordeeld dat een lidstaat zich gedurende de implementatieperiode van een richtlijn moet onthouden van maatregelen die de verwezenlijking van het door de richtlijn voorgeschreven resultaat ernstig in gevaar zouden brengen (arrest van 18 december 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Jur. 1997, p. I-7411). Het Hof heeft voorts geoordeeld dat voor een overgangperiode, tijdens welke de lidstaten hun nationale systemen mogen blijven toepassen ofschoon deze niet in overeenstemming zijn met een richtlijn, geldt dat de lidstaten zich gedurende deze termijn dienen te onthouden van maatregelen die de verwezenlijking van het door deze richtlijn voorgeschreven resultaat ernstig in gevaar zouden brengen (arrest van 10 november 2005, Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie tegen College voor de toelating van bestrijdingsmiddelen, C-316/04, Jur. 2005, p. I-9759).”

6. Impact op verzuringsgevoelige natuur - alternatieven moeten worden onderzocht

6.1 Impact op ‘verder gelegen’ natuur

E.ON geeft in haar vergunningsaanvraag aan te kiezen voor het scenario met koeltoren. Volgens het MER zouden er geen milderende maatregelen vereist zijn bij het scenario met koeltoren. De uitstoot van NOx en SOx zorgt volgens het project-MER voor een beperkte verzurende depositie in de Kuifeend (Oorderen) en een verwaarloosbare bijdrage in de overige onderzochte natuurgebieden. Volgens de later toegevoegde bedrijfsinterne studie zijn de verzurende bijdragen van het E.ON project in alle onderzochte gebieden verwaarloosbaar. Hier zijn echter kanttekeningen bij te maken. De gebieden waarbinnen een bijdrage van het project kan verwacht worden op het vlak van verzuring en eutrofiëring bestaan voor een groot deel uit zeer verzuringsgevoelige en eutrofiëringgevoelige habitats. Dit blijkt onder andere uit de kwetsbaarheidskaarten voor verzuring en eutrofiëring van natuur (MER p. 728). Elke bijkomende bijdrage in deze gebieden moet dan ook als significant beschouwd worden. De effecten op verzuringsgevoelige natuurgebieden die verder gelegen zijn (zoals het Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide in Putte, Huybergen, Kalmthout en Essen), het Groot en Klein Schietveld (in Brasschaat, Kapellen, Kalmthout, Brecht en Wuustwezel) werden niet onderzocht, aangezien er een arbitraire beperking van het studiegebied tot 10 km werd gehanteerd. Deze gebieden zijn aangemeld als speciale beschermingszone (meer in het bijzonder Habitatrictlijngebied) om reden van hun belang voor de instandhouding van een aantal heidehabitats, die nota bene zeer gevoelig zijn voor verzuring en eutrofiëring. Deze natuurgebieden moeten mee opgenomen moeten worden in het studiegebied van de MER, zodat de mogelijke impact op verzuring en eutrofiëring op deze Europees beschermde gebieden ook onderzocht wordt. Zolang dat niet gebeurt, zijn er onvoldoende gegevens om tot een vergunningsverlening over te gaan.

6.2 Passende beoordeling

Bij elke vergunningsaanvraag voor een plan/project dat een impact kan hebben op Speciale Beschermingszones moet een passende beoordeling gevoegd worden (Vogel- en habitatrictlijngebieden, zie art. 6.2, 6.3 en 6.4 Habitatrictlijn en art. 36ter van het Natuurdecreet). Bij de opmaak van het plan-MER of het project-MER zal de passende beoordeling worden geïntegreerd in respectievelijk het plan-MER of het project-MER, dat

wordt opgesteld overeenkomstig hoofdstuk II of hoofdstuk III van titel IV van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid.

Aangezien een deel van de vergunningsaanvraag betrekking heeft op gebieden van het vogelrichtlijngebied 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde', het habitatrictlijngebied 'Schelde- en Durmeestuarium van de Nederlandse grens tot Gent' en het VEN-gebied 'De Slikken en Schorren langs de Schelde' en er al een effect vastgesteld is via verzurende deposities in de erkende natuureservaten Ruige Heide, Schans van Smoutakker, De Kuifeend (dit laatste is tevens Ramsar-site en Vogelrichtlijngebied), dringt een passende beoordeling zich op.

Er werd een passende beoordeling bijgevoegd in het MER, maar deze is ontoereikend. In de eerste plaats omdat er een risico bestaat op verzurende en eutrofiërende deposities in de Vogel- en Habitatrictlijngebieden Kalmthoutse Heide en het Groot en Klein Schietveld, dewelke niet in de passende beoordeling werden opgenomen. Een herwerkte en uitgebreide passende beoordeling - die verder kijkt dan de arbitrair gehanteerde omtrek van 10 km - dringt zich dan ook op.

6.3 Cumulatieve aspecten

Zowel bij een milieuvergunning als bij een passende beoordeling moet niet alleen rekening gehouden worden met de individuele impact van de beoogde installatie, maar met de gecombineerde impact van alle bestaande installaties en de nog op stapel staande plannen en projecten (artikel 6.3 van de habitatrictlijn). Aangezien vele habitattypes en leefgebieden van de soorten waarvoor de heidegebieden van de Antwerpse Noorderkempen als Vogel- en Habitatrictlijngebied zijn aangemeld reeds in een slechte staat van instandhouding verkeren - juist omwille van het feit dat de kritische drempel voor depositie van verzurende en verrijkende elementen reeds overschreden is - dient elke verdere depositie als een significant cumulatief effect beoordeeld te worden. Aangezien de verplichte cumulatieve effectbeschrijving en -beoordeling niet werd uitgevoerd, is het gehanteerde beoordelingskader strijdig met de Europese richtlijn (en het decreet natuurbehoud).

6.4 Er zijn minder schadelijke alternatieven

We verwijzen hier in het bijzonder naar art. 36 ter van het Natuurdecreet:

§ 5. In afwijking op de bepalingen van § 4, kan een vergunningsplichtige activiteit die of een plan of programma dat afzonderlijk of in combinatie met één of meer bestaande of voorgestelde activiteiten, plannen of programma's, een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone kan veroorzaken, slechts toegestaan of goedgekeurd worden

a) nadat is gebleken dat er voor de natuurlijke kenmerken van de speciale beschermingszone geen minder schadelijke alternatieve oplossingen zijn en

b) omwille van dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard. Wanneer de betrokken speciale beschermingszone of een deelgebied ervan, een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat of een prioritaire soort is, komen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten dan wel, na advies van de Europese Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang, in aanmerking.

De afwijking bedoeld in het voorgaande lid kan bovendien slechts toegestaan worden nadat voldaan is aan de volgende voorwaarden:

1° de nodige compenserende maatregelen genomen zijn en de nodige actieve instandhoudingsmaatregelen genomen zijn of worden die waarborgen dat de algehele samenhang van de speciale beschermingszone en -zones bewaard blijft;

2° de compenserende maatregelen zijn van die aard dat een evenwaardige habitat of het natuurlijk milieu ervan, van minstens een gelijkaardige oppervlakte in principe actief is ontwikkeld.

De Vlaamse regering kan nadere regels vaststellen voor het opstellen van een passende beoordeling van de effecten van de activiteit op de habitats, de habitats van een soort en op de soort of soorten waarvoor de speciale beschermingszone is aangewezen, voor het onderzoeken van minder schadelijke alternatieven en inzake de compenserende maatregelen

De Vlaamse regering oordeelt over het bestaan van een dwingende reden van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard.

Elke beslissing in uitvoering van de afwijkingsprocedure van deze paragraaf, wordt met redenen omkleed

Geen van de hierboven opgesomde voorwaarden is in dit geval vervuld. Dit project is niet

van hoog maatschappelijk belang (integendeel), er zijn alternatieven (variërend van een andere locatie voor deze centrale of de bouw van een STEG-centrale, tot hernieuwbare energie en intensivering van het REG-beleid).

Wat de compenserende maatregelen betreft, moet E.ON volgens het MER op een bindende manier bijdragen aan het beheer van de getroffen gebieden, gericht op het tegengaan van vermessing en verzuring via plaggen, bekalken, maaien en afvoeren. Deze milderende maatregel moet volgens het MER in samenspraak met het Agentschap voor Natuur en Bos en Natuurpunt vzw worden geconcretiseerd (passende beoordeling p.50). De voorgestelde maatregelen zijn echter totaal niet uitgewerkt. Volgens de habitatrichtlijn en haar richtsnoeren moeten milderende maatregelen *concreet, doelgericht en efficiënt zijn en moeten compenserende maatregelen passend, adequaat, wetenschappelijk onderbouwd, haalbaar en gelijktijdig realiseerbaar zijn, of beter nog, vooraf aan de schade*. De vrijblijvende verwijzing naar een nog te onderzoeken maatregelenpakket in samenspraak met een derde partij, dat op geen enkele wijze onderbouwd is en niet in relatie werd gebracht met de te verwachten schade aan de ecosystemen, voldoet hier duidelijk niet aan. Bovendien moeten deze maatregelen via vergunning als voorwaarden worden opgelegd, opdat de vergunningsverlenende overheid de zekerheid heeft dat de effecten via milderende maatregelen tot niet significantie kunnen worden teruggedrongen of dat de effecten op passende wijze zullen worden gecompenseerd (artikel 4.2.19 van de Codex Ruimtelijke Ordening). Aangezien voorliggende maatregelen niet concreet zijn en bovendien niet kunnen verwezenlijkt worden door enig toedoen van de aanvrager, voldoen zij niet aan deze criteria.

7. Koelwater

In het huidig voorliggende scenario spreekt men van een waterbehoefte van 3.000 m³. In vergelijking met de genoemde cijfers bij het scenario met directe koeling (95.000 m³) lijkt dit verwaarloosbaar. Toch blijft dit een gigantische hoeveelheid. Zeker in combinatie met de debieten die andere bedrijven in die zone nodig hebben. Zo pompte alleen al de kerncentrale van Doel in 2004 bijna 1,4 miljard kubieke meter water uit de Schelde. Wat is de cumulatieve impact van al die activiteiten op het ecosysteem in de scheldemonding? Het is ook niet duidelijk hoe het verder moet in tijden van schaarste. Welke koeltevraag zal voorrang krijgen als er koelwater te kort is? Het is immers lang niet zeker of dat water altijd beschikbaar zal zijn. De klimaatscenario's voor ons land geven allen aan dat het in de

zomer gemiddeld droger en warmer zal worden. Dit zal een effect hebben op de aanvoer van water.

Er moet ook rekening gehouden worden met de specifieke situatie van het schelde-estuarium, dat sterk onderhevig is aan getijdenwerking. Het water stroomt niet éénmaal voorbij, maar wordt meermaals heen en weer gestuwd door eb en vloed. Dat betekent dat de warmteafvoer beperkt is. En dat betekent ook dat de thermische belasting van de ene centrale een gevolg kan hebben op de mogelijkheden van andere centrales in de buurt (zowel stroomafwaarts als stroomopwaarts) om nog binnen de grenzen van de vergunning te koelen. In de zomer van 2006 traden in die omgeving al problemen op omdat de watertemperatuur te hoog werd.

8. Economische aspecten en bijkomende argumentatie voor een alternatieve productiewijze

Naast bovenstaande milieutechnische aspecten, zijn er nog bijkomende argumenten die pleiten voor een alternatieve productiewijze.

8.1. Productierendement en warmtelevering

In de vergunningsaanvraag wordt terecht gesteld dat het rendement van 45,5% een verbetering is ten opzichte van de bestaande kolencentrales. Deze nieuwe steenkoolcentrale heeft echter een gemiddeld productierendement van 45,5%, terwijl een STEG een rendement van 58-61% kan halen. Ook indien CCS zou worden toegepast, blijft het rendement van een gasgestookte centrale hoger (door toepassing van CCS van 61% naar 53%) dan dat van een steenkoolcentrale (rendementsverlies van 10% op 45,5%).

In de bedrijfsinterne studie wordt gesteld dat het E.ON project een belangrijke randvoorwaarde is voor het aantrekken van nieuwe investeringen naar BAYER. Dit omdat BAYER gebruik zou kunnen maken van de warmte en stoom op de site. Zoals terecht wordt gesteld doet het nuttig gebruik van restwarmte het rendement van de installatie stijgen, en het is dan ook van essentieel belang dat bij (nieuwe) elektriciteitscentrales warmtelevering wordt toegepast. Dit is echter een heel andere vraag dan te stellen dat een bedrijfsactiviteit afhankelijk is van de levering van stoom van een steenkoolcentrale. Het feit of nieuwe investeringen kunnen worden aangetrokken door een bedrijf, hangt af van een heel aantal factoren. Zo zullen ook bedrijfsinterne procesefficiëntieverbeteringen een

cruciale rol spelen. Bovendien hangt dit niet af van de vraag of er *een steenkoolcentrale* komt of niet. Integendeel. Ook bij een gasgestookte centrale kan optimaal gebruik gemaakt worden van warmtestromen, bovendien met een hoger rendement dan het gebruik van steenkool.

Andere voorbeelden in het havengebied tonen overigens aan dat het economisch perfect haalbaar is om een gasgestookte WKK in te zetten. Daarnaast dient het gebruik van alternatieve – bestaande- restwarmtestromen in de haven onderzocht te worden.

8.2. Moduleerbaarheid en economisch rendement van de geplande steenkoolcentrale

In het MER wordt ervan uitgegaan dat de centrale 8000 vollasturen zal draaien. Gezien de toename van hernieuwbare energie – en de wettelijke voorrang voor hernieuwbare energie op het net- zullen klassieke fossielgestookte centrales meer en meer als backupcentrales fungeren. Het aantal vollasturen van een steenkoolcentrale zal in de nabije toekomst naar verwachting dan ook sterk dalen. Dit zal zijn impact hebben op het rendement van de centrale. Een steenkoolcentrale is vooral geschikt om de basislast te verzekeren en beschikt slechts over een gedeeltelijke variabiliteit om de pieklast op te vangen. Een STEG is hierin flexibeler en kan gemakkelijker in vermogen moduleren waardoor er sneller aan de vraag voldaan kan worden, vooral indien de zeer grote steenkoolcentrale vervangen wordt door meerdere kleinere eenheden. Het rendement van een STEG is, zoals in het MER gesteld (p. 137), effectief minder goed wanneer deze in deellast gaat, maar dit kan grotendeels opgevangen worden door met meerdere kleinere eenheden te werken. Hoe dan ook blijft het rendement beter dan dat van een steenkoolcentrale. Bovendien heeft een STEG een kortere opstart- en shutdowntijd wat een voordeel is bij revisies. Dit wordt erkend in het project MER (p.137). In het MER wordt beargumenteerd dat toch gekozen wordt voor een steenkoolcentrale omwille van de brandstofdiversificatie. Het is, zoals hoger gesteld, niet aan de aanvrager om hierover veronderstellingen te doen. De steenkoolcentrale zal een vermogen hebben van 1.100 MWe. Een STEG heeft een maximaal vermogen van 450 MWe. Dit betekent dat meerdere STEG's nodig zullen zijn om hetzelfde vermogen te behalen, hetgeen de moduleerbaarheid nog verbetert door deze te cascaderen.

In de hoop u hiermee van dienst te zijn geweest, en natuurlijk altijd bereid deze opmerkingen verder toe te lichten.

Met vriendelijke groeten,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'DJ', is centered on a light yellow rectangular background.

Danny Jacobs
Directeur Bond Beter Leefmilieu

Contact:
Sara Van Dyck
Beleidsmedewerker
Bond Beter Leefmilieu
Tel. 02 282 17 32
Sara.van.dyck@bblv.be

Mede in naam van
Steven Vanholme
Beleidsmedewerker
Natuurpunt

Eloi Gloirieux
Energy campaigner
Greenpeace Belgium

Sam Van den Plas
Klimaatverantwoordelijke
WWF Belgium